

ES, Willem J.L. van (Padang 20 maart 1886 – Wassenaar 26 februari 1943).

Was de zoon van een hooggeplaatst Nederlands ambtenaar in Nederlands Oost-Indië. Van Es kwam voor zijn studie in de rechten naar Nederland en vestigde zich als advocaat in Gouda. Hij was van 1921 tot 1923 werkzaam in China en daarna woonachtig in Wassenaar. Op 18 september 1910 nam hij deel aan het eerste Vlaamsch Taal- en Geschiedkundig Congres (Vlaamsche Wetenschappelijke Congressen) in Antwerpen, dat onder meer de inzet zou betekenen van een actie voor Frans-Vlaanderen. De Frans-Vlaamse pastoor Emiel Descamps (1855-1925) riep er de culturele hulp van Vlaanderen

en Nederland in. Zowel in Nederland als in Vlaanderen bleef die oproep niet onbeantwoord. Van Nederlandse zijde was het vooral Van Es die er gehoor aan gaf.

In 1911 ging hij in gezelschap van Adriaan Loosjes en L. van Blommestein in Frans-Vlaanderen op verkenning uit. Hij knoopte er onder meer betrekkingen aan met de bekende Frans-Vlaamse priester-politicus Jules Lemire, over wie hij naderhand meer dan eens zou schrijven, onder meer in *Neerlandia* (1911, 1913 en 1939) en ook in zijn werkje over *De Fransche Nederlanden* (1918). Tijdens de Eerste Wereldoorlog bleef hij in nauw contact met Vlaanderen.

Toen Van Es in 1916 door de Nederlandse regering geroepen werd om in Nederlands-Indië een belangrijke taak te gaan vervullen, verkoos hij in Nederland te blijven om de Vlaamse zaak verder te kunnen steunen. Met raad en daad stond hij ook de Vlamingen bij die na de oorlog wegens activisme in moeilijkheden waren geraakt. Wel vertrok hij in 1921 voor drie jaar naar China. Eenmaal terug wijdde hij zich weer aan de Franse Nederlanden. Hij werkte mee aan het cultureel tijdschrift *Le Lion de Flandre*, vooral met bijdragen over toponymie. In 1940 publiceerde hij een studie over *De ondergang van het Dietsch in Frankrijk na de Saksisch-Frankisch-Friesche nederzetting*, waarin hij de romanisering van de Franse Nederlanden nagaat op grond van de evolutie van de plaatsnamen. Hiervoor heeft hij vooral de onderzoeken van Karel de Flou en Franz Petri gebruikt maar die met eigen bevindingen en stellingen aangevuld. Van Es, die nauwe betrekkingen onderhield met August Borms en Cyriel Rousseu, schreef ook nog over *Het geval Borms en zijn betekenis voor Nederland*. Met genoemde Vlamingen bleef hij tot aan zijn dood de activiteiten voor Frans-Vlaanderen steunen, onder meer door de oprichting van de Zannekin-Vereniging in 1937-1938.

De betrekkingen met onder meer Borms en de activisten brachten mee dat hij ook buiten Frans-Vlaanderen betrokken was bij Groot-Nederlandse activiteiten. Zo behoorde hij tot de redactie van *Dietsche Stemmen* en *De Toorts*. Hij was een der voormannen van De Dietsche Bond en werkte zeer trouw mee aan *Dietsche Gedachte*. Toen het Belgisch-Nederlands Verdrag van 1925 in het Nederlandse parlement behandeld werd, was Van Es een van de tegenstanders en hij heeft zich binnen De Dietsche Bond en het Algemeen-Nederlands Verbond (ANV) tegen dit verdrag gekeerd met vaak klein-Nederlandse argumenten. Hij heeft zich ingezet om gelden voor het Vlaams-nationalistische dagblad *De Schelde* bijeen te brengen en was van 1929 tot 1936 een van de mede-eigenaren. Hij was ook betrokken bij de pogingen in 1927 om geschillen tussen gematigde en extremistische Dietzers bij te leggen. De aanhangers van het blad *Vlaanderen* wezen elk compromis inzake het voort-

bestaan van België af. Pieter Geyl en anderen wilden ruimte overlaten voor federale oplossingen. Naast deze activiteiten heeft Van Es zijn hele leven ook het ANV in verschillende bestuursfuncties gediend en in het verbondsblad *Neerlandia* gepubliceerd. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog betekende voor Van Es het einde van de lange vriendschap met Borms, vanwege diens "overlopen naar de Duitsers". De laatste wilsbeschikking van deze vrijzinnige protestant was dat de asse van zijn lijk zou worden uitgestrooid op de Kasselberg, de "heilige heuvel" van Vlaanderen.

WERKEN: 'Fransch-Vlaanderen', in *Neerlandia* (oktober 1911), p. 223-225; - 'Toestand en toekomst van het Vlaamsch in Frankrijk', in *Neerlandia* (februari 1913), p. 32; - *De Fransche Nederlanden*, 1918; - *De Groot-Nederlandsche gedachte*, 1918; - *Holland-België*, 1926; - 'In memoriam au grand Flamand de France', in *Neerlandia* (februari 1939), p. 27; - *De ondergang van het Dietsch in Frankrijk na de Saksisch-Frankisch-Friesche nederzetting*, 1940.

LITERATUUR: L. Farvacque, 'L'abbé Lemire tel qu'il fut', in *Notre Flandre*, jg. 2 (1954), p. 18-19; - M. van Es, 'W.J.L. van Es', in *Notre Flandre*, jg. 11 (1963), p. 13; - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, 1969²; - L. Verbeke, *Vlaanderen in Frankrijk: taalstrijd en Vlaamse Beweging in Frans- of Zuid-Vlaanderen*, 1970; - P. van Hees en A.W. Willemsen (ed.), *Geyl en Vlaanderen. Uit het archief van prof. dr. P. Geyl. Brieven en Notities*, 3 dln., 1973-1975.

LUC VERBEKE* EN PIETER VAN HEES